

Макроекономіка

Марія Даніела ДЖІАММАНКО,
Лара ДЖІТТО

**СПАЛАХ COVID-19 В ЄВРОПІ
ТА ЙОГО ВПЛИВ
НА ЧОТИРИ ВИБРАНІ СЕКТОРИ:
АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Резюме

Поза науковою спільнотою Німеччини часто висловлюють думку про те, мета цієї статті полягає в дослідженні того, як європейська перспектива – перспектива економістів і суспільствознавців, які спостерігали та вивчали Covid-19 протягом останніх 16 місяців, була представлена в найбільш популярних журналах у всьому світі, присвячених сільському господарству, освіті, охороні здоров'я і туризму. Перші два сектори (охорона здоров'я та освіта) були обрані через актуальність суспільних благ не лише для нинішнього національного багатства, а й для майбутнього розвитку суспільства. Туризм був обраний тому, що цей сектор був сильно вражений пандемією через вимушені карантинні урядові заходи, запроваджені для запобігання поширенню вірусу. Сільськогосподарський сектор відіграє важливу роль в європейській економіці, особливо для країн з найнижчими доходами.

Тенденція, виявлена серед розглянутих журналів, які були відібрані з-поміж видань з найвищим h-індексом за допомогою пошукової системи

© Марія Даніела Джіамманко, Лара Джітто, 2021.

Джіамманко, Марія Даніела, MA, агрегований професор прикладної економіки, Катанійський університет, Італія. ORCID: 0000-0001-8677-5314 Емейл: maria.giammanco@unict.it
Джітто, Лара, PhD, MSc, доцент політичної економіки, Мессінський університет, Італія. ORCID: 0000-0002-0510-9238 Емейл: lara.gitto@unime.it

«Scimago», полягала у публікації кількох вибраних статей або, часто, створенні спеціального випуску журналу, присвяченого економічним наслідкам пандемії. Оскільки ця стаття спрямована на узагальнення європейських даних, деякі з виявлених досліджень не були враховані; більшість із них стосувалися країн Далекого Сходу (географічний регіон, звідки почалося зараження) та США (країна з найбільшою кількістю смерті від Covid-19).

Ключові слова

Covid-19; європейські країни; державні заходи; туризм, сільське господарство, суспільні блага; SCIMAGO.

Класифікація за JEL: C83, H12, I18, I21, O13, Z32.

4 таблиці, 94 джерела літератури.

Постановка проблеми

Спалах пандемії Covid-19 на початку 2020 р. став глобальним економічним та людським тягарем. Лоуренс Бум, головний економіст ОЕСР, представляючи звіт ОЕСР 9 березня 2021 р., надала дані щодо глобального відновлення. Вона наголосила на можливості та необхідності пришвидшити цей процес за допомогою програм вакцинації. Крім того, вона надала докази щодо того, що Covid-19 вплинув на зростання ВВП у всьому світі. Якщо, наприклад, США вже оговталися від втрат через пандемію в розумінні ВВП, то для інших регіонів світу, зокрема Європи, це ще не відбулося. Розуміння цієї ситуації дає нам змогу усвідомити, що можна і потрібно робити далі.

У газетах та через засоби масової інформації надано величезну кількість інформації, яка доступна кожному через Інтернет. Що інтригувало науковців, які вивчали суспільство та економіку, протягом цих місяців, коли пандемія завдала різкого удару по майже кожному виробничому та соціальному сектору? Швидкий пошук у «Google Scholar» дає змогу отримати величезну кількість матеріалів, присвячених пандемії Covid-19, проте більшість публікацій може радше спантеличити, ніж надати достовірну інформацію.

Тому мета дослідження – розглянути проблеми, пов'язані з Covid-19, якими займаються вчені-гуманітарії та які розкрито в найбільш популярних виданнях, а також проаналізувати праці, в яких увага зосереджена на пандемії в Європі.

Оскільки вплив Covid-19 на економіку та суспільство різноманітний, ми сфокусувалися на чотирьох сферах дослідження: охорона здоров'я та освіти, що забезпечують суспільні блага; туризм, на який пандемія негативно вплинула через карантинні заходи; сільське господарство, первинну галузь, яка внесла 1,3% до ВВП Європи у 2019 р. (Eurostat, 2020).

Ми усвідомлюємо, що аналіз не є всеохопним, проте він дає уявлення про європейську точку зору економістів і соціальних науковців щодо Covid-19 у цих чотирьох сферах у форматі, що представлений у найбільш популярних наукових журналах світу.

Огляд згруповано за журналами з першої десятки рейтингу для кожного досліджуваного сектору. У кожній групі обрано праці щодо Covid-19. Виокремлено як роботи загального характеру, так і дослідження, які зосереджуються на індивідуальних вимірах: зміні способу життя населення, що спричинено Covid-19; рішеннях щодо витрат і споживання; схильності до подорожей; вибору місця діяльності. Відомі також праці макроекономічного характеру, які показують, як виробничий сектор змінився через надзвичайну ситуацію в галузі охорони здоров'я, а також дослідження, в яких розкрито вплив заходів державного втручання, спрямованих на посилення жорсткого карантину.

У кінці кожного розділу, в якому проаналізовано окремих сектор, у таблиці підсумовано наукові журнали, які використовуються як джерело інформації, імпаکت-фактор, і кількість опублікованих статей, пов'язаних з Covid-19.

Такий огляд є важливою «відправною точкою» для подібних аналізів, які можна провести в наступні роки, і демонструє, як наслідки пандемічних умов, наприклад тих, які зараз виявляються, можуть поширюватися по всьому світу та бути відчутними протягом багатьох років.

Аналіз наслідків Covid-19 у різних секторах економічної діяльності

Ми провели детальний комплексний огляд літератури, в якій були представлені дослідження впливу Covid-19 протягом 16 місяців (січень 2020 р. – квітень 2021 р.). Застосовано точні критерії для відбору досліджень, які могли би представляти сценарій, що, ймовірно, характеризуватиме економічне та соціальне життя в наступні роки. Такі критерії можна узагальнити так:

1) у вибраних дослідженнях розглянуто конкретні сектори економіки, як зазначено вище. Ці сектори є ключовими словами для нашого дослідження;

2) вибрані дослідження переважно є емпіричними та або стосуються європейських країн, або містять узагальнені висновки, що можна адаптувати для європейських країн;

3) вибрані дослідження отримано за допомогою онлайн-пошуку, який проведено за допомогою «Scimago Journal Rank», тобто індикатора, що вимірює науковий вплив журналів. Оскільки рейтинг журналів «Scimago» враховує кількість цитат, які є в журналі, а також важливість чи престиж журналів, з яких надходять цитування¹, вищі значення SJR мають вказувати на більший престиж наукового журналу. Ми розглянули перші 10 журналів, які відповідали вищезгаданім ключовим словам та в яких проаналізовано сектори «Охорона здоров'я», «Економіка, економетрика та фінанси» або «Соціальні науки» як предметну сферу та категорію.

Охорона здоров'я

В огляді щодо Covid-19 та охорони здоров'я розглянуто десятку найкращих журналів у рейтингу², відсортованих з вебсайту «Scimago» за темою «здоров'я». Основна сфера їхньої діяльності – це не медицина та епідеміологія³, а громадське здоров'я, охорона навколишнього середовища та професійні правила безпеки, політика охорони здоров'я. Вони вивчають питання охорони здоров'я з точки зору громадського здоров'я, управлінського або економічного підходу, а не винятково медичного. Ці параметри пошуку привели до того, що в одному журналі («Annual Review of Public Health») не було статей про Covid-19, тому ми додали до списку «The European Journal of Health» (третє місце в системі рейтингу «Scimago» в процесі пошуку журналів категорії «здоров'я та економіка», після «Journal of Health Economics» та «Health Economics», які вже є у списку). Індекс Гірша журналів (надалі – H-індекс), отриманих за допомогою ключового слова «Здоров'я», коливається від 282 до 53.

Спільна риса основних тем, які розглядаються в кожному журналі. У більшості аналізованих праць розглянуто проблему з точки зору громадського здоров'я: державних заходів, вжитих для запобігання поширення вірусу;

¹ SJR журналу вказує середню кількість зважених цитувань, отриманих протягом вибраного року на документ, опублікований у цьому журналі протягом попередніх трьох років.

² Останній доступ до рейтингу – 17 травня 2021 року.

³ З цієї причини, наприклад, ми розглянули журнал «BMC Health Services Research», але не «BMC Public Health», який приділяє велику увагу епідеміології.

ролі даних в адаптації відповідних державних заходів; імпульсу до інновацій, викликаного надзвичайною ситуацією; оптимальної політики тестування; незадоволених потреб у сфері охорони здоров'я та їх можливого зв'язку із соціально-економічною нерівністю, а також можливістю посилення нерівності; тягаря хвороби, виміряного у роках життя з поправкою на якість. Також було досліджено якість життя з огляду на стратегії подолання наслідків пандемії серед громадян, задоволеність пацієнтів, поведінку та самопочуття медичних працівників. Крім цього, у статтях досліджено причину зниження попиту.

В огляді «Environmental Health Perspectives» (H-індекс 282) у 10 працях, відсортованих за наявністю в назві слів «пандемія» та «Covid-19», можна знайти єдину статтю Брауера, Чжао, Бенніта та Стенева (Brauer et al., 2020), де розглянуто заходи охорони здоров'я в епоху Covid-19 частково з посиланнями на європейський контекст. Автори вивчають питання превентивних заходів для стримування поширення пандемії та оцінюють можливість мити руки з милом і водою для 1062 локацій за період з 1990 по 2019 рр. Хоча увага зосереджена на країнах з низьким рівнем доходу, відображено також показники європейських країн: 2,8%; 3,9% та 0,9% населення Центральної, Східної та Західної Європи відповідно не мають можливості мити руки водою та милом.

Не дивно, що з огляду на мету та тематику в «American Journal of Public Health» (H-індекс 264) значною мірою розглянуто проблеми громадського здоров'я, пов'язані з Covid-19 (приблизно 200 опублікованих статей)⁴. Проте лише п'ять із них пропонують європейську перспективу.

Че і Парк, використовуючи квазіекспериментальну модель «різниця в відмінності», вивчають вплив грошових штрафів як покарання за порушення карантинних заходів у період з 15 березня по 11 травня (Chae & Park, 2020). Вони показують, що використання таких фінансових заходів дало змогу баварським округам ще більше знизити індекс Rt (швидкості передачі вірусу в певний момент) і темпи зростання підтверджених інфекцій відповідно на 0,32% і 6% порівняно з округами, які не використовували такі штрафи.

Пірс, Ванденбрук, Ван дер Віл та співавтори написали редакційну статтю, в якій розглядають можливі методологічні недоліки, яких можна уникнути в процесі обробки даних про коронавірус (Pearce et al., 2020). У цьому контексті вони припускають, що вибір Великобританії почекати, щоб досягти групового імунітету, і подальша відмова від такої політики були засновані на двох протилежних наукових доповідях. Друга використовувала той самий набір даних, що й перша, але запропонувала відмінні висновки, оскільки у статтях було висунуто різні гіпотези; принципова різниця між цими двома доповідями полягала в оцінюванні співвідношення недіагностованих людей через відсутність симптомів або недостатнє тестування.

⁴ Приблизну кількість статей визначено через «Google Scholar», оскільки домашня сторінка журналу не дозволяє здійснювати пошук за назвами.

Сараччі пропонує короткий аналіз збитків, завданих унаслідок непослідовної урядової політики, та запізнілими діями в деяких європейських країнах з точки зору смертності та зараження (Sagacci, 2020). Він коротко розповідає про початок другої хвилі пандемії після серпня 2020 р., спричиненої непослідовністю дій та запізнілими відповідями уряду, що були зумовлені бажанням задовольнити економічні інтереси, яке часто контрастує з адекватними карантинними заходами. Він також вказує на невідповідність запропонованих заходів (тобто обов'язкового використання масок у швидкісних поїздах у Франції разом з їх використанням на повну місткість; різних правил заповнюваності поїздів у різних регіонах Італії).

Ді Джакомо, Клерічі, Пескі та інші представляють кейс, що відображає позитивний досвід в'язниці в Ломбарді (Італія), де поширення Covid-19 контролювали за допомогою заходів безпеки (зазвичай в'язниці вважаються підсилювачами Covid) і де спочатку була визнана, а потім задоволена потреба ув'язнених у спеціальній психологічній допомозі (Di Giacomo et al., 2020).

Віссінг, Сегін-Дево і Меретдейро розглядають короткострокові заходи, вжиті для притулку бездомних під час пандемії в США та Європі (Wiessing et al., 2021). Це було зроблено через визнання того, що тривалий період бездомності (який зазвичай асоціюється з туберкульозом, астмою, бронхітом та ВІЛ) може погіршити ризик для здоров'я від Covid-19. Більше того, з огляду на міжнародний досвід вони пропонують довгострокову відповідь на житлову проблему, яка може перетворити момент глибокої кризи у величезну можливість сприяти рівності.

Переглядаючи всі статті, опубліковані «Health Affairs» (Н-індекс 178), використовуючи ключові слова «Covid-19» або «пандемія» для пошуку серед заголовків, ми отримали понад 150 результатів⁵. Ми вирішили вилучити короткі коментарі та блоги, які відображають думки медичних і немедичних науковців, на наскрізні теми, пов'язані з пандемією, часто в контексті США. Серед наукових статей лише в двох чітко передбачено європейські теми або перспективи у вирішенні проблем громадського здоров'я.

Сампат і Шадлен розглядають зміни у системі біомедичних інновацій, спричинені шоком від Covid-19, обговорюючи те, як державне фінансування сприяло розробці та виробництву кінцевих товарів у всьому світі (Samrat & Shadlen, 2021). Вони аналізують дії Європейського Союзу через пакет кредитів, наданих Європейським інвестиційним банком; вони також наголошують на державному фінансуванні виробництва вакцин у Німеччині та Великобританії.

Стаття Раннан-Елії та співавторів вибирає всесвітню перспективу під час дослідження оптимальної політики тестування на Covid-19 (Rannan-Eliya

⁵ Приблизну кількість статей визначено через «Google Scholar», оскільки домашня сторінка журналу не дозволяє здійснювати пошук за назвами.

et al., 2021). Вони перевіряють 173 країни, на які припадає 99% зареєстрованих випадків Covid за період з березня по червень 2020 р., у т. ч. країни Європи. Їхні результати стверджують, що більш жорсткі заходи тестування та ізоляції є найменш вимогливими альтернативами з точки зору економічних і людських втрат.

У «Annual Review of Public Health» (H-індекс 144) не було опубліковано статей, у заголовках яких є слова «Covid» або «пандемія». «Journal of Health and Social Behavior» (H-індекс 127) опублікував три статті, але жодна з них не стосується Європи. «Health Services Research» (H-індекс 121) опублікував одну статтю, яка задовольняє наші параметри пошуку, але в ній не розглядається європейська перспектива.

«Journal of Health Economics» (H-індекс 124) опублікував лише одну працю, яка задовольняє параметри пошуку – європейське дослідження, запропоноване Бахом, Гілузіком та Мальгуїресом. (Bach et al., 2021). Автори проаналізували і виявили, що немає причинно-наслідкового зв'язку між виборами, що відбулися в період пандемії (середина березня 2020 р.), і перевищенням рівня смертності серед високопоставлених кандидатів порівняно з чоловічим населенням Франції віком понад 60 років. Вони також не виявили зв'язку між рівнем смертності кандидатів і масштабом виборчої конкуренції у муніципалітетах.

У журналі «Health and Quality of Life Outcomes» (H-індекс 112) лише один із шести результатів стосується Європи. Це дослідження щодо тягаря для населення внаслідок Covid-19, яке запропонували Бюссінг, Рекчіа, Хейн та Дієнберг (Büssing et al., 2020). Автори аналізували, як люди справлялися з карантинними заходами, які ввів уряд Німеччини через пандемію. Вони зосередилися не тільки на негативних почуттях, що виникли, а й на здатності оцінити позитивні аспекти нового досвіду, наприклад, більш тісний і тривалий контакт з природою та близькими людьми.

«Health Economics» (H-індекс 104) опублікував п'ять статей, у назві яких наявні слова «Covid-19» або «пандемія», чотири статті стосуються Європи. Крім того, у редакційній публікації Чілтона, Нільсена та Уайлдмана наголошується на необхідності використання економічних інструментів добробуту для передбачення можливих майбутніх пандемій з проактивним підходом, також через європейську призму (Chilton et al., 2020). Це на основі того, що економіка добробуту не тільки обирає позицію між поколіннями для максимізації добробуту, але також дозволяє підійти до пандемії як до проблеми, з якою необхідно боротися, враховуючи внесок (та інтереси) різних зацікавлених сторін, що передбачає раціональний вибір розподілу ресурсів.

Ця редакційна стаття, очевидно, є основою, яку використовували інші дослідження, опубліковані у цьому журналі, під час аналізу пандемії Covid-19. Аласевич, Каваллі, Джунтелла та ін. розглянули актуальність вибору політики та зв'язок між існуванням будинків для престарілих в Ломбардії (іта-

лійський регіон, який заохочував випуску пацієнтів з Covid-19 до пансіонатів для пристарілих) та вищим рівнем смертності від Covid у таких закладах (Alasevich et al., 2021). Вони припускають, що наявність будинків для престарілих могла сприяти поширенню вірусу. Бріггс, Голдштейн, Кірвін та ін. зосередилися на оцінюванні впливу Covid-19, використовуючи вимір очікуваної тривалості життя, скоригованої на його якість у п'яти країнах, у т. ч. Великобританії та Норвегії. Вони надали докази того, що для людей похилого віку були зареєстровані помітні втрати (Briggs et al., 2021). Девіллс і Джонс зібрали докази зростання психологічного навантаження через прогресування пандемії Covid-19 у Великобританії, однак вважали, що соціально-економічна нерівність не посилилася (Davillas & Jones, 2021a). Також щодо Великобританії, ті самі автори досліджували зв'язок між незадоволеними потребами в охороні здоров'я та багатством під час пандемії Covid: як повідомляється, справедливість була гарантована щодо доступу до лікарні, але доступ до послуг терапевта ускладнився через нерівність, яка сприяла багатшим верствам населення на початковому етапі поширення вірусу (Davillas & Jones, 2021b). Науковці також вказують на постійну нерівність у доступі до приватних медичних послуг.

«BMC Health Services Research» (H-індекс 101) має 11 статей, пов'язаних з європейським контекстом з 23 робіт, що стосуються пандемії Covid-19 з точки зору громадського здоров'я. Шість з них досліджують поведінку та самопочуття медичних працівників під час пандемії, дві доповіді стосуються задоволеності пацієнтів, а три присвячені проблемі використання та надання медичних послуг під час пандемії.

Бонта, Кампус і Кагетті, шляхом опитування 2798 осіб, дослідили, як італійські стоматологи-гігієністи, дотримуючись національних і міжнародних рекомендацій, застосували процедури безпеки, щоб зменшити професійні ризики, пов'язані з пандемією Covid-19 (Bontà et al., 2020). Вони пропонують докази того, що перебування на посаді не впливає на належне використання засобів індивідуального захисту та вжиття превентивних заходів. Йовичич-Бата, Павлович, Мілошевич та ін. спробували виявити та представити зміни в навантаженні та складності роботи 392 громадських фармацевтів у Сербії, які виникли внаслідок пандемії Covid-19, та виявити різноманітні причини зростання їхнього стресу, пов'язаного з роботою (Jovičić-Bata et al., 2021). Вони вказали на необхідність визнання передової ролі громадських фармацевтів у наданні медичної допомоги. Хаджурія, Томашевський, Лю та ін. провели міжнародне дослідження 41 країни на основі 2527 відповідей медичних працівників (35% з яких отримано з Великобританії), досліджуючи можливу кореляцію з симптомами депресії (Khajuria et al., 2021). Вони дійшли висновку, що робоче середовище (забезпечення захисними засобами; професійне навчання; психологічна підтримка) впливає на психічне здоров'я. Салім, Ішак, Закар та ін. за допомогою якісного аналізу дослідили умови праці пакистанських лікарів, які працювали у Великобританії під час пандемії Covid-19 (Saleem et al., 2021). Результати свідчать про низький рівень консультування

та психологічної підтримки лікарям, яким довелося звернутися до самокерування механізмів подолання труднощів. Міссель, Бернільд, Дагьяран та ін. провели якісний аналіз групи з 15 данських медичних працівників щодо досвіду очікування результатів тесту на Covid-19 (Missel et al., 2020). Вони свідчать не лише про відсутність нарікання та самопожертву на роботі серед професіоналів, а й про їхнє прагнення зробити більше, а не про незаслуженість публічної похвали, яку вони, здавалося б, легко отримали від громади. Буднік, Герінг, Еггерт та ін. вказали на проблему тиску на опікунів під час пандемії Covid-19 у Німеччині (Budnick et al., 2021). Опитування, проведене на вибірці з 1000 неформальних опікунів, дало їм змогу оцінити негативні почуття та занепокоєння, пов'язані з пандемією, та остаточно пов'язати їх із рівнем залученості опікунів через відсутність зовнішньої підтримки, діяльності, що вимагає багато часу, серйозних проблем зі здоров'ям або деменції.

Задоволеність пацієнтів і якість життя розглядали Руч, Фроммхолд, Бур-Шіннер та ін., а також Ладдс, Рашфорт, Віріга та ін. (Rutsch et al., 2021; Ladds et al., 2020). Перші описали дослідницький проект з реабілітаційної допомоги після Covid-19, який буде реалізований в Німеччині. Другі розглянули стрес та невпевненість у тому, від якої хвороби страждають так звані «тривалі» пацієнти з Covid, які відчували симптоми більше 3-4 тижнів у Великобританії. У цій статті підкреслено розгубленість пацієнтів, викликану різноманітними та мінливими симптомами, непередбачуваними рецидивами після ремісій та невизначеністю хвороби; відчуття стигматизації та неповної уваги; незадоволення потреб через недоступність послуг. Також зазначено відмінності у стандартах наданої допомоги та в центральності ролі пацієнтів.

Зменшення використання медичних послуг розглянули Конлон, МакДоннел, Баррет та ін. у дослідженні, в якому проаналізовано причини зниження попиту на невідкладну педіатричну медичну допомогу. На їхню думку, частково це було пов'язано зі страхом зараження вірусом, викликаним помилковою інтерпретацією повідомлень щодо громадського здоров'я (Conlon et al., 2021).

Про необхідність нормування надання медичних послуг повідомили Ченг, Андерсон, Веліссаріс та ін. (Cheng et al., 2021). Вони розглядають скорочення неекстрених хірургічних втручань у Шотландії та пропонують інструмент стратифікації ризиків, призначений для визначення рівнів пріоритетності пацієнтів, які чекають на операцію з катаракти, враховуючи як індивідуальні фактори ризику, пов'язані з Covid-19, так і потреби пацієнтів.

Філа-Гома, Кодерч-Наварро, Мартінес-Карререс та ін. запропонували інноваційне рішення для протидії дефіциту медичного обладнання (Fillat-Gomà et al., 2020). Автори описали, як Науково-дослідний та інноваційний інститут «Parc Taulí» в Іспанії зробив внесок у зменшення дефіциту медичного обладнання в глобальному ланцюжку поставок за допомогою 3D-друку, який пропонувався через онлайн-каталог (доступ до нього здійснювався 27 861 раз, із 113 різних країн). Завдяки цьому проекту було виготовлено 22 135 виробів.

Із семи статей, опублікованих в «The European Journal of Health Economics», присвячених пандемії Covid-19, шість стосуються Європи. Серед них є дві редакційні статті. Редакційна стаття Нойманн-Бьома, Варгесе, Сабата та ін. спрогнозувала останні проблеми, які пізніше дійсно були в кампаніях вакцинації по всій Європі (Neumann-Böhme et al., 2020). У ній науковці обговорюють різноманітні показники щодо оцінок бажання вакцинуватися серед європейських країн і радять політикам взяти до уваги та запобігти можливому небажанню вакцинуватися за допомогою вичерпних і зрозумілих комунікаційних кампаній щодо ефективності та побічних ефектів вакцин від Covid-19. Друга редакційна стаття, написана Гараттіні, Мартіні та Дзанетті, спекулює про можливий урок, який можна винести з обмежень у зв'язку з поширенням пандемії, та можливості зростання ролі телемедицини в наданні першої медичної допомоги в Європі як доповнення до звичайних індивідуальних медичних візитів та консультацій (Garattini et al., 2020).

У трьох із шести статей, присвячених Covid-19 з європейської точки зору в «European Journal of Health Economics», досліджено взаємозв'язок між нерівністю та тягарем поширення вірусу на населення, закликається до цілеспрямованої політики, зосередженої на уникненні зростання нерівності.

Амдауд, Аркурі та Левратто досліджують просторову гетерогенність у поширенні вірусу (Amdaoud et al., 2021). Використовуючи дані з 12 європейських країн (125 регіонів), вони вказують на відмінності поширення вірусу між країнами та в середині них. Вони припускають, що старіння населення, нижчий ВВП, вищий рівень безробіття та нижче досягнення цілей ЄС безпосередньо корелюють зі смертністю від Covid-19. На противагу цьому, більші ресурси охорони здоров'я (кількість лікарів і лікарняних ліжок) і соціальна довіра мають обернений зв'язок з потерпілими від Covid-19. Уайлдман обговорює зв'язок між нерівністю доходів і тиском від Covid-19 у країнах ОЕСР (Wildman, 2021). Він надає докази позитивної кореляції між зростанням коефіцієнта Джіні на 1% і відповідним 4% зростанням зараження на мільйон і 5% збільшенням жертв на мільйон. Він показує, що європейські країни мали, принаймні на дату публікації (15 лютого 2021 р.), більшу кількість зараження та жертв. Гінзбург, Магерман і Наталі знайшли докази аналогічного позитивного зв'язку між нерівністю доходів і тиску від Covid-19 на регіональному рівні у Франції (Ginsburgh et al., 2021).

У статті Ванга і Флесси згадка про Європу є тільки дотичною, оскільки автори на початку спалаху вірусу розмірковують над проблемами, пов'язаними з моделюванням еволюції Covid-19, пропагуючи з обережністю використовувати отримані прогнози (Wang & Flessa, 2020). Вони вказують на неоднозначність наявних даних як причину неточності показників і наводять як приклад французькі та італійські лікарні, які не дотрималися офіційних рекомендацій інтенсивної терапії одразу.

Таблиця 1

Охорона здоров'я – підсумок

Журнал	H-індекс
«Environmental Health Perspectives»	282
«American Journal of Public Health»	264
«Health Affairs»	178
«Annual Review of Public Health»	144
«Journal of Health and Social Behavior»	127
«Journal of Health Economics»	124
«Health Services Research»	121
«Health and Quality of Life outcomes»	112
«BMC health services research»	110
«Health economics»	109
«The European Journal of Health Economics»	53

Освіта

«Освіта» – ще один аналізований сектор діяльності, який постраждав від пандемії.

Вплив Covid-19 та його наслідки для викладання та навчання узагальнено в короткому огляді Мотієюнайте-Шульмейстера і Крозьє, здійсненому в рамках проекту, координованого Європейською комісією (програма «Eurydice») (Motiejūnaitė-Schulmeister & Crosier, 2020). Хоча ці міркування не були оформлені як опубліковане дослідження, їх варто оглянути в процесі вивчення теми.

Більшість європейських країн закрили школи в рамках заходів щодо обмеження контактів між людьми та уповільнення поширення вірусу. Албанія, Греція, Чехія, Румунія та інші країни відразу пішли на карантин після Італії, де школи закрилися 5 березня 2020 року. Останньою країною, яка оголосила про закриття шкіл, була Великобританія, де всі школи закрилися у другій половині березня 2020 р. Підтримка учням надавалась різними способами: через книги та матеріали, взяті зі школи, через електронні навчальні платформи, за допомогою національних телевізійних програм чи уроків у соціальних мережах⁶.

Тривале закриття шкіл чинило тиск на батьків: зайнятих, які щодня залишають будинок, осіб, які працюють з дому (дистанційних працівників), і на-

⁶ Див. наприклад, Túñez-López, Vaz-Álvarez та Fieiras-Ceide (2020), або Zacharia та Twinomugisha (2020).

віль безробітних батьків. Крім того, питання, що стосуються оцінювання та визначення прогресу, а також організації випускних іспитів або національних тестів становили значні проблеми у процесі розробки політики. Крім цих проблем, варто згадати ширші суспільні наслідки таких заходів. Деякі батьки були не в змозі ефективно підтримувати навчання своїх дітей, що посилювало наслідки освітньої нерівності.

Огляд літератури у сфері «Освіти» включив 10 найбільш популярних наукових журналів за версією «Scimago». Основною предметною сферою та категорією, яку ми розглядали, була «Економіка, економетрика та фінанси»; однак щодо освітнього сектору також розглядали сферу дослідження, пов'язану із «Суспільствознавством», враховуючи актуальність цього напряму дослідження для «Освіти».

Журнал з найвищим H-індексом, «Studies in Higher Education» опублікував статтю Агасісті та Сончіна, які досліджували вплив Covid-19 на університетську освіту в італійському контексті (Agasisti & Soncin, 2020). В публікації знову розглядається спалах Covid-19 в Італії, зокрема в регіоні Ломбардія, який був першим і найбільше постраждав серед країн Західної Європи. По-перше, вона дає огляд впливу пандемії в країні, точніше в регіоні, на національну та місцеву економіку. Далі вона зосереджується на впливі на освітній сектор, описуючи діяльність університетів та звітуючи про заходи, які вжив політехнічний університет, розташований у Мілані (Ломбардія).

Неодноразово наголошено, що управління та комунікації мають важливе значення для забезпечення безперервності навчання студентів, підтримки викладачів та перебудови надання послуг адміністративним персоналом. Підхід, орієнтований на студентів, і високе залучення всієї спільноти – це основні елементи, які об'єднали організацію, яка зіткнулася з футуристичним сценарієм, де цифрові та фізичні рішення співіснують.

У схожому контексті журнал «Higher Education» опублікував дослідження, яке повідомляє про цікаві висновки опитування, проведеного серед понад тисячі вчених у британських університетах (Watermeyer et al., 2021). Щодо своєї «кризи» для викладачів, спричиненої терміновістю адаптації освітніх програм та педагогічних ролей під час пандемії, опитування показує, як перехід на цифрові інструменти та сумнівні очікування від цифрового навчання викликали таку нефункціональність.

Сумніви щодо цифрового навчання підкреслюються труднощами його підтвердження або небажанням медичних та медсестринських шкіл розглядати резюме, яке охоплює досвід навчання, здійсненого онлайн, наприклад, оскільки це означає відсутність фізичного контакту між учнями та вчителями (див., наприклад, працю про досвід віртуальної медсестринської освіти в Сан-Франциско (Shea & Rovera, 2021)).

Хоча такі журнали, як «Research in Higher Education», «Assessment & Evaluation in Higher Education», «Journal of Education Policy» і «Journal of Educational Research» не публікували наукових праць, які відповідали б критеріям нашого дослідження, інші журнали надали деякі праці, що містять узагальнені висновки про наслідки політики стримування розповсюдження вірусу. Хоча вони не є емпіричними, їхній загальний характер робить їх вартими уваги.

«Economics of Education Review» опублікував дослідження про вплив розпоряджень про те, щоб залишатися вдома, на ефективність догляду за дітьми в США (Ali et al., 2021).

«Higher Education Research & Development» в редакційній статті Гріна та співавторів обговорює необхідність реорганізації освітньої системи з урахуванням тиску, пов'язаного з викладанням у вищих школах, що викликає нові питання про майбутнє навчання та викладання, його цілі та стійкість (досліджуючи, отже, наслідки пандемії на соціальну, психологічну, економічну сфери та охорону здоров'я) (Green et al., 2020). Ця редакційна стаття була представлена як спеціальний випуск, у якому зібрані матеріали, написані в різних країнах (США, але також Китаї, Японії, Австралії, Гонконзі, Південно-Східних островах Тихого океану, В'єтнамі тощо). Дослідники вивчали дисциплінарні, культурні, та геополітичні питання. Серед авторів були науковці, студенти, нещодавні випускники, спеціалісти, адміністрація університетів та інші особи, залучені до викладання та навчання. Хоча контексти різні, можна визначити загальні теми. Особливо заслуговує на увагу таке: спільний досвід пандемії може спричинити втрату робочих місць, скорочення перспектив працевлаштування та все більш невизначених перспектив кар'єрного зростання; це особливо актуально для тренінгів і занять, які вимагають фізичної участі.

Вареа і Гонсалес Кальво у дослідженні, яке було проведено в Іспанії та опубліковано в «Sports Education and Society», визнають, що заняття фізичною культурою стали «безконтактними», а тіла «відсутніми» (Varea & Gonzalez Calvo, 2020). Тому вчителі фізкультури змушені були перейти на цифрові інструменти. У статті розповідається про досвід учителів фізкультури, які виконували свої обов'язки з новими методами: їм було запропоновано підготувати відео, уроки, фізичні вправи та інші види діяльності в режимі онлайн, щоб учні школи могли працювати над ними вдома. Дані для цього аналізу були зібрані за допомогою малюнків, створених учасниками. Результати свідчать про те, що поєднання емоцій, пережитих під час пандемії, насамперед відсутність фізичного контакту зі студентами, можуть призвести до «втрати особистої ідентичності». Висновки цього дослідження виявляють зміну у підході до розгляду тіла студентів. У заняттях спортом і фізкультурою тіло сприймають як «угруповання» через відсутність прямого контакту. Отже, програми освіти вчителів мають враховувати довгострокові наслідки пандемії щодо викладання фізичної культури.

Таблиця 2

Освіта – підсумок

Журнал	H-індекс
«Studies in Higher Education»	97
«Higher Education»	91
«Research in Higher Education»	80
«Economics of education review»	80
«Assessment & Evaluation in Higher Education»	76
«Journal of Education Policy»	73
«Journal of Educational Research»	71
«Higher Education Research & Development»	63
«Journal of Nursing Education»	61
«Sports education and society»	59

Туризм

Туризм – це економічний сектор, який суттєво постраждав від пандемії Covid-19, тому в дослідженнях переважно вивчали попит на туристичні послуги, його детермінанти, його реакції на невизначеність, спричинену пандемією, її прогнози. Також розкрито фінансові втрати та неминучий вплив Covid-19 на туристичний сектор, вплив туристичної мобільності на поширення інфекції, відмінності у відповідях урядів різних країн та стрес, пов'язаний з роботою працівників.

«Tourist management» (H-індекс 199) опублікував лише п'ять статей, в яких розглянуто європейські умови або використано європейських жителів як предмет дослідження із загальної кількості 46 робіт, відсортованих за нашими критеріями відбору (слова «Covid» або «пандемія» у назві).

Креспі-Кладера, Мартін-Олівер і Паскуаль-Фустер роблять «прогноз збитків», використовуючи два різні підходи до оцінювання (методологія стрес-тесту, поширена у фінансовому секторі, і модель банкрутства Лоджіт) (Crespi-Cladera et al., 2021). Вони підраховали, що 25–32% іспанських фірм сектору гостинності зіткнуться з фінансовими труднощами, якщо доходи знизяться на 60–80%.

«Сприйняття ризику/невизначеності та зміни поведінки мандрівників» через пандемію вивчено в чотирьох статтях. Пічінеллі, Моро та Ріта досліджують основні побоювання пасажирів авіакомпаній; вони припускають, що занепокоєння пасажирів авіакомпаній переважно стосуються компенсацій та скасування на основі аналізу 639 онлайн-спостережень, опублікованих на ве-

бсайті Італійського національного союзу споживачів (Piccinelli et al., 2021). Вілласе-Молінеро, Фернандес-Муньос, Ореа-Гінер та ін. дослідили ймовірний ризик подорожей, щоб зрозуміти, чому люди вирішують виконати або відмінити свої плани щодо подорожей, використовуючи вибірку з 1075 мандрівників (44,3% з яких є жителями Європи) (Villacé-Molinero et al., 2021). Вони зазначають, що ЗМІ відіграють важливу роль у сприйнятті ризику та вибору подорожей. За допомогою якісного порівняльного аналізу нечітких множин Паппас досліджує наміри на відпочинок під час пандемії на вибірці з 385 дорослих греків і підтверджує висновки про релевантність впливу як віку, так і соціально-економічного статусу на оцінювання ризиків і бажання подорожувати під час Covid-19 (Pappas, 2021). Ценкер, Браун і Гімоті, наприклад, провели як дослідницький, так і підтверджувальний факторний аналіз, використовуючи дві великі вибірки, що представляють дві різні культури: північно-американську та датську (Zenker et al., 2021). Вони вирішують проблему вимірювання, пропонуючи п'ятивекторну систему оцінювання тривоги щодо подорожей, спричинену пандемією.

«Annals of Tourism Research» (H-індекс 171) пропонує вісім статей, що стосуються Європи, з 28 публікацій, присвячених Covid-19. У двох дослідженнях різноманітність урядових заходів у відповідь на пандемію Covid-19.

У праці Крейнера і Рама обговорено часткове дотримання сімома країнами, у т. ч. Італією та Австрією, рекомендованих стратегій Всесвітньої туристичної організації ООН у протистоянні пандемії (Kreiner & Ram, 2020). Вони зазначають, наприклад, що Італія схвалила два із семи заходів, які передбачено стратегією «Управління кризою та пом'якшення її наслідків», тоді як Австрія не схвалила жодного. Аналізуючи стратегію «Стимулювання та прискорення відновлення», Італія використовує чотири заходи з дев'яти, а Австрія – лише один. Шоке і Сем-Лефевр дійшли висновку, що в Європі немає спільної стратегії щодо відповідей уряду прибережних держав на загрозу, яку Covid-19 представляє для круїзних суден (Choquet & Sam-Lefebvre, 2021).

Решта шість статей, опублікованих в «Annals of Tourism Research», присвячені попиту на туристичні послуги та прогнозам попиту під час пандемії.

Булчанд Гідумал і Меліан Гонсалес досліджують різні варіанти покупки квитків, вивчаючи вибірку авіамандрівників з Іспанії (Bulchand Gidumal & Melián González, 2020). Їхні висновки свідчать про те, що 28% опитаних заявили про намір відкласти покупку квитків на дату, ближчу до дня вильоту у відповідь на підвищений ризик у зв'язку з пандемією.

Лю, Вічі, Рамос та ін. запропонувати модель туристичного попиту на 20 визначних міжнародних туристичних пам'яток (серед них міста, розташовані у Швеції, Фінляндії, Чехії, Великобританії та Болгарії), використовуючи жорсткість державних обмежень як контрольну змінну (Liu et al., 2021). Автори стверджують, що швидкість і ступінь відновлення залежать від відстані до країни походження мандрівників.

Куренцез, Саайман, Жан-П'єр та ін. розробили прогнози попиту для таких макрорегіонів: Африка; Північна Африка; Південна Америка, Північна Америка; Південна Азія; Східна Азія; Західна Європа; Океанія; міжрегіональних потоків туризму (серед європейських регіонів: Великобританія, Чехія, Німеччина, Італія, Франція, Ірландія, Іспанія, Данія, Норвегія, Швеція, Болгарія, Греція, Румунія, Фінляндія) (Kourentzes et al., 2021). Вони припускають, що для внутрішньо-регіональних поїздок відновлення буде швидшим, ніж для міжрегіональних.

Цю, Ву, Дропсі та ін. прогнозували попит на подорожі в 20 країнах (охопивши ті самі 5 європейських регіонів, які досліджували Лю та співавтори) за допомогою двоетапного (фактичного та попереднього) прогнозу (Qiu et al., 2021). Вони пропонують три сценарії залежно від дати початку відновлення та його тривалості.

Чжан, Сун, Вен та ін. запропонували потенційні моделі відновлення туризму в Гонконзі з використанням економетричних і оціночних методів (Zhang et al., 2021). Вони наголосили, що потрібен час для відновлення довіри мандрівників і визначили відмінності між європейськими ринками (наприклад, мандрівники з Великобританії швидше відновлять подорожі до Гонконгу через встановлені родинні зв'язки в цій країні).

У дослідженні Янга, Альтшулера, Лянга та ін. запропоновано розробку та калібрування індексу туризму Covid-19, спрямованого на оцінювання різних аспектів впливу пандемії на туризм на рівні країни, який можна використовувати для збору інформації щодо можливих моделей відновлення (Yang et al., 2020). Індекс вони також застосовують і розраховують для європейських країн.

«Journal of Travel Research» (H-індекс 132) опублікував одну статтю (Farzanegan et al., 2021), в якій враховано європейську перспективу (всього 9 статей, відсортованих за наявністю слів «Covid-19» або «пандемія» в назві). У цій праці йдеться про ефекти мобільності через туризм і поширення інфекції. Використовуючи дані, надані Європейським центром з контролю та профілактики захворювань про щоденну статистику зараження, захворюваності та смерті для 90 країн, стаття надає докази позитивного зв'язку між кумулятивною частотою інфікованих та померлих осіб до кінця квітня 2020 р. та мобільністю міжнародних туристів (контрольні змінні для різних регіонів: ЄС і Центральної Азії; Східно-Азіатсько-Тихоокеанського регіону; Близького Сходу і Північної Африки, Африки на південь від Сахари). Згідно з оцінками, збільшення в'їзного та виїзного туризму на 1% пов'язане зі зростанням на 1,2% і 1,4% випадків зараження та смертей.

«Journal of Sustainable Tourism» (H-індекс 103) представляє два дослідження щодо Європи з тринадцяти, які відповідають критеріям нашого пошуку. Обидва дослідження зосереджені на детермінантах попиту мандрівників. Чуа, Аль-Ансі, Лі та ін. проаналізували основні детермінанти бажання манд-

рівників Північної Америки знову відвідати Європу та Азію за допомогою моделювання структурного рівняння (Chua et al., 2020). Вони припускають, що грошових стимулів недостатньо для створення прив'язаності до туристичного напрямку, що вона сильно залежить від корпоративної соціальної відповідальності туристичних компаній та «відчутних» зусиль країни призначення у відповідь на пандемію. Галлего і Фонт пропонують використовувати великі дані для визначення основних факторів, що формують попит туристів під час Covid-19 (Gallego & Font, 2020). Аналізуючи понад 5000 мільйонів пошукових запитів і понад 600 мільйонів вибраних рейсів за 23 місяці (останній період дослідження – грудень 2020 р.), вони виявили, що пошуки європейських destinations скоротилися приблизно на 30%, а розглянуті рейси зазнали подальшого зниження на 10–20%. Вони також пропонують детальний опис попиту на авіаперевезення (пошуку та фактичного вибору рейсу) до Іспанії, розрізняючи декілька європейських ринків походження.

«Current Issues in Tourism» (Н-індекс 74) пропонує 60 робіт, які задовольняють наші критерії пошуку, 14 з яких стосуються Європи, а 12 – розкривають проблеми попиту та сприйняття мандрівниками ризику чи невизначеності через Covid та зміни їхньої поведінки через пандемію.

Дубе, Намо і Чікодзі, використовуючи платформу «Open Table» та вибірку, яка охоплює різні країни (Німеччину, Ірландію та Великобританію), аналізують вплив пандемії Covid-19 на ресторанний сектор і показують, що присутність клієнтів на місці була повністю нівельована (Dube et al., 2020). Тому пропонуються різноманітні заходи державної підтримки.

Ахмад, Джамалудін, Зураїмі та ін. показали опосередкований вплив зображень туристичних хабів Малайзії (щодо сприйняття туристами Малайзії як безпечного місця та її здатності обмежувати кризи в часі та просторі) на співвідношення між намірами відвідування та фізичними факторами (пов'язаними з кліматом; доступністю; транспортом) на основі вибірки з 426 респондентів, 247 з яких були європейцями (Ahmad et al., 2020).

Санчес-Канісарес, Кабеса-Рамірес, Муньос-Фернандес та ін. застосували моделювання PLS-SEM до вибірки жителів Іспанії, щоб оцінити взаємозв'язок між сприйняттям ризиків, пов'язаних із Covid-19, та намірами щодо подорожей, а також впливу намірів подорожувати на готовність платити, щоб зменшити вищезгадані ризики (Sánchez-Cañizares et al., 2020).

Фальк і Хагстен, використовуючи гравітаційну модель, досліджують зростання зараження Covid-19 в Данії, Норвегії та Швеції через зараження місцевих подорожуючих в Європейських Альпах (найбільша кількість скандинавів захворіли в Австрії та Італії) (Falk & Hagsten, 2020). Автори також пропонують докази того, що обмеження на поїздки мають значення для приборкання поширення вірусу, оскільки основна маса заражень була зафіксована протягом другого тижня березня 2020 р., а отже, зараження відбулося до введення обмежень на поїздки.

Чемлі, Тоаноглу та Валері використовують велику вибірку, отриману з більш ніж 12 країн (Іспанії, Італії, Франції, Великобританії та Греції) та 4 континентів, щоб засвідчити важливу роль ЗМІ у формуванні обізнаності мандрівників щодо потенційних ризиків пандемії (Chemli et al., 2020). За допомогою багаторівневої моделі вони також показують, що на обізнаність мандрівників позитивно впливає фізичний вимір їхнього сприйняття ризику.

Питання щодо сприйняття ризику серед мандрівників у Німеччині, Австрії та Швейцарії на початку березня 2020 р. також розглядають Нойбургер та Еггер (Neuburger & Egger, 2020). Науковці зазначають різке збільшення усвідомлення ризикованості подорожей через Covid-19 протягом кількох тижнів, що вплинуло на поведінку тих, хто подорожує, з точки зору готовності скасувати вже заплановані подорожі, уникнення поїздок на літаку, поїзді тощо.

Пелузо та Пік'єррі досліджують спільні елементи між соціально-демографічним суб'єктивним відчуттям контролю, здатністю запобігти невизначеності, пов'язаній з Covid-19 та намірами подорожувати на основі вибірки італійських жителів (Peluso & Pichierri, 2020). За допомогою моделі структурного рівняння вони показують, що особи похилого віку та менш здорові особи найбільше страждають від невизначеності, викликані Covid-19, і висловлюють менше намірів подорожувати після закінченні пандемії. Ці результати підтверджуються іншим дослідженням тих самих науковців (Peluso & Pichierri, 2021), в яких вони також показують негативну кореляцію між невизначеністю та відпустками, спрямованими на розслаблення, а не на пригоди.

Айелло, Бонанно та Фолья також розглядали усвідомлення ризикованості подорожей через Covid-19 (Aiello et al., 2020). Вони вивчили зв'язок між районами з низьким рівнем зараження, внутрішньою територією, що дає можливість належного соціального дистанціювання, та попитом на зупинки у хостелах та готелях під час першого піку пандемії в Італії.

Подібним чином у праці, опублікованій у листопаді 2020 р., Вайшар і Штястна досліджують різноманітний вплив Covid-19 на сільські та міські подорожі в Чехії: хоча перші постраждали від зниження іноземного попиту, останні все ще приваблюють місцевих мандрівників (Vaishar & Šťastná, 2020).

Маркес, Гuedес і Бенто пропонують подібні результати щодо туристичних районів Португалії, де простежується сильне та стабільне відновлення кількості внутрішніх клієнтів (Marques et al., 2021).

Санчес-Перес, Теран-Йепес, Марін-Каррільо та інші досліджують зміни у виборі іспанських туристів у відповідь на пандемію Covid, вказуючи на зниження намірів подорожувати, популярність місцевих туристичних напрямків та декількох опцій дат вільноту, зменшення використання громадського / спільного транспорту та часте залучення страхових послуг (Sánchez-Pérez et al., 2021).

Два останні дослідження, опубліковані в «Journal of Sustainable Tourism», стосуються відповідно добробуту працівників і стійкості системи. Кара-

тепе, Сайдам і Окумус вивчають шкідливий вплив пандемії на психічне здоров'я персоналу готелю в Туреччині (Karatepe et al., 2021). За допомогою моделювання структурних рівнянь науковці показують, що незахищеність та вразливість до інфекції Covid-19 значною мірою впливає на психічний стан працівників. Стійкість системи розглядають Нтуніс, Паркер та ін., які вивчають сприйняття стійкості в контексті кризи Covid-19 серед туристичних компаній у британських муніципалітетах, щоб визначити внутрішньо- та міжгалузеві детермінанти рівня стійкості (Ntounis et al., 2021).

Жодна з чотирьох статей, опублікованих в «Journal of Travel and Tourism Research» (H-індекс 58), не стосується Європи.

Лише 5 з 11 статей, які відповідають нашим критеріям пошуку, опубліковані в «Tourism Economics» (H-індекс 58), беруть до уваги європейську перспективу.

Серед них в одній публікації (Boto-García & Leoní, 2021) досліджено детермінанти намірів мандрівників. Науковці використовують три різні інструменти оцінювання, щоб зібрати докази про позитивний зв'язок між наміром іспанців подорожувати влітку 2020 р., особистим досвідом із зараженням Covid-19 та ступенем обмежень мобільності, встановлених у місцевості проживання. Таким чином, незважаючи на зниження туристичного попиту, чим вище рівень зараження Covid-19, тим більше бажання подорожувати (через обмеження пересування між країнами та зменшення прибутків від попиту на подорожі).

Решта 4 статті присвячені «прогнозу втрат через пандемію». У першій Маріоліс, Родусакіс і Сокліс розраховують мультиплікаційний вплив скорочення туристичних потоків через пандемію на макроекономічні показники Греції (Mariolis et al., 2020). Вони припускають, що зменшення надходжень від міжнародного туризму на 3,5-10,5 млрд євро призведе до скорочення ВВП на 2,0–6,0%, зростання безробіття на 2,1–6,4% і зростання дефіциту торговельного балансу на 2,4–7,1 млрд євро.

У другій, Пейн, Гіл-Алана та Мервар використовують модель рекурсивної дробової інтеграції та пропонують докази того, що негативний вплив Covid-19 на кількість відвідувачів з-за кордону та попит на хорватські туристичні послуги буде тривалим (Payne et al., 2021). У третій, Гіл-Алана та Поза, посилаючись на Іспанію, аналізують неминучі наслідки пандемії на туристичному ринку (Gil-Alana & Poza, 2020). Вони пропонують докази існування безповоротного процесу, використовуючи щоденні дані п'яти ринків акцій та моделі сильної залежності.

У четвертій, Лін і Фальк, використовуючи модель зміни режиму Маркова, вказують, що під час фази відновлення після першої хвилі пандемії фондовий ринок Данії, Фінляндії та Швеції продемонстрував вищий ідіосинкразичний ризик, оцінений як волатильність, ніж світовий ринок туристичної індустрії (Lin & Falk, 2021).

У «International Journal of Tourism Research» (H-індекс 58) є лише одна праця, яка відповідає параметрам нашого дослідження та посиляється на Європу. Вільямс використовує дані опитування Євробарометра 2019 р., щоб оцінити рівень (0,6%) тіньової зайнятості європейських туристичних працівників (Williams, 2021). Він зазначає, що ця і без того вразлива категорія зайнятості зазнає додаткових збитків від втрати робочих місць через пандемію, а працівники не можуть отримати державну економічну підтримку, оскільки це вимагає визнання попереднього працевлаштування.

Жодна праця, опублікована в «Tourist Studies» (H-індекс 47), не відповідає нашим критеріям.

Дві статті з 15, відібраних з «Tourism Recreation Research» (H-індекс 44), чітко посиляються на Європу. Вони обидві враховують перспективний попит, який постачальники послуг мають враховувати. Мадітінос, Василіадіс, Цавлопулос та ін. цікавилися основними причинами занепокоєння, викликаного Covid-19, та прийняттям рішення про участь у спортивних змаганнях, використовуючи вибірку з 621 грецького атлета (Madininos et al., 2020). Вони наводять дані про занепокоєння щодо поїздок за кордон під час пандемії, необхідність користування громадським транспортом, а також страх перед ризиками, пов'язаними з масовими подіями. Мехта, Кумар і Рамкумар досліджують задоволеність клієнтів готелю під час пандемії за допомогою метрики на основі аналізу настроїв (Mehta et al., 2021). Вони припускають, що слабка здатність структури реагувати на пандемію є однією з основних причин низької задоволеності. На їхню думку, готелі Європи та США мають необхідні умови, щоб відповідати очікуванням клієнтів.

Таблиця 3

Туризм – підсумок

Журнал	H-індекс
«Tourism Management»	199
«Annals of Tourism Research»	171
«Journal of Travel Research»	132
«Journal of Sustainable Tourism»	103
«Current Issues in Tourism»	64
«Journal of Travel and Tourism Marketing»	73
«Tourism Economics»	58
«International Journal of Tourism Research»	58
«Tourist Studies»	47
«Tourism Recreation Research»	44

Сільське господарство

Журнали, отримані в процесі пошуку за допомогою ключового слова «Аграрний», діапазон від 104 до 20 з точки зору індексу Гірша. «American Journal of Agricultural Economics», який має найвищий H-індекс, присвятив спеціальний випуск наслідкам Covid-19. Однак жодна з опублікованих статей не стосується європейських країн; скоріше, вони готують висновки для ринку США чи інших зарубіжних країн. Подібної тенденції дотримується «Agriculture Economics», який розглядає країни Далекого Сходу, Азії або країни Африки.

«European Review of Agricultural Economics» неочікувано звертає увагу на вплив Covid-19 на країни Південної Америки (Fließbach & Ihle, 2021), пояснюючи синхронізацію цін на багато сільськогосподарських товарів. Науковці пропонують структуру, в рамках якої стрибки світових цін на сільськогосподарську продукцію можна пояснити спільним рухом цін на товари. Цю гіпотезу ілюструє програма, розроблена для південноамериканських країн, таких як Бразилія, Чилі та Уругвай.

«Journal of Agricultural Economics», «Australian Journal of Agricultural and Resource Economics» та «Journal of Agricultural and Resource Economics» (з H-індексами відповідно 56, 46 і 45) не містять ні відповідних матеріалів про Covid-19, що стосуються Європи, ні досліджень, висновки яких можна було б узагальнити, а отже, застосувати в іншому контексті. Однак «Canadian Journal of Agricultural Economics» (H-індекс 35) опублікував деякі емпіричні дослідження, спрямовані на окреслення агропродовольчого ринку та ситуації в економічній політиці після 1 року пандемії Covid-19 та впровадження програм продовольчої допомоги (Orden, 2021; Hobbs, 2021). Хоча такі аналізи проведено для Канади та США, вони підкреслюють зміни, що відбулися в ланцюгах постачання агропродовольчої продукції, які зараз вимагають перебудови: хоча, здебільшого, ланцюги постачання харчових продуктів працювали надзвичайно добре під час пандемії, найбільш значні збої виникли через спалахи Covid-19 серед робочих у м'ясопереробному секторі та у виробництві фруктів та овочів. Стратегія, запропонована для подолання кризових періодів, пропонує зосередити інвестиції на адаптивності та гнучкості, що може підвищити стійкість у ненормальні часи (потенційні довгострокові зміни охоплюють збільшення автоматизації та цифровізації ланцюгів постачання харчових продуктів).

Подібну тему обговорюють Грей і Торшізі, які вважають, що інновації в ланцюжку постачання харчових продуктів пов'язані з інноваціями у транспортуванні; останні, насправді, виявилися надзвичайно надійними і уможливили впровадження інновацій у режимі реального часу для вирішення проблем (Gray & Torshizi, 2021). Крім того, нові економічні технології, мережі та канали зв'язку, розроблені для боротьби з пандемією, імовірно, залишаться у вико-

ристанні після закінчення пандемії. Пропозиції щодо реформи обговорювалися в Оттавській групі з 13 членів Світової організації торгівлі (Kerr, 2021). У цьому останньому дослідженні та інших, включених до спеціального випуску 2020 р. «Covid-19, сільське господарство та харчові сектори Канади: думки з початку пандемії» (випуск за редакцією Алана П. Кера Райана Кардвелла), обговорено конкретні статті, спрямовані на вивчення потенційних наслідків Covid-19 для різних ринків і продуктів.

«Agricultural and Resource Economics Review» із H-індексом 27 також зосереджується на проведенні емпіричних досліджень сільськогосподарського сектору, не розглядаючи сільськогосподарські культури та реакцію споживачів, хоча такі дослідження переважно стосуються США, де економічні втрати оцінюються для конкретних районів країни (як у Wahdat et al., 2021).

Навіть останні з цитованих журналів, «Agricultural Finance Review» і «Agricultural Economics» (Чеська Республіка), не мають жодних статей про Covid-19 та Європу, що спонукало нас до огляду інших досліджень, навіть опублікованих в онлайн-журналах. Таким чином, ми вибрали статті з публікацій, які не входять до рейтингу 10 журналів з найвищим H-індексом «Scimago» та які описують вплив Covid-19 і ті наслідки, які можуть вплинути на декілька секторів економічної діяльності.

Хугенбум описує можливі, часто недооцінені, наслідки шокової події на загальну дослідницьку діяльність: Covid-19 спровокував такий шок, що «заморожує» експериментальні дослідницькі програми у всьому світі (Hoogenboom, 2021). Альтернативні можливості для продовження наукових досліджень про сільське господарство, які вже почалися, могли б розглянути можливість використання даних, які вже зібрані інші науковці. Автор наголошує, що, хоча цей процес уже популярний у галузі медичних наук, він дуже повільно впроваджується у сфері аграрних наук, оскільки традиційно сільськогосподарські дослідження доволі консервативні, не мають фінансових чи кадрових ресурсів, винагород та заохочення, або необхідної комп'ютерної інфраструктури та програмного забезпечення.

Під час карантину експерименти в ростових камерах, оранжереях та дослідницьких ділянках були раптово припинені, оскільки вченим не дозволили входити на територію дослідницьких установ, а більшість грантових агентств не надали додаткової фінансової підтримки для розширення дослідницьких програм, коли науковці мали обмежений доступ до своїх дослідницьких установ.

У зв'язку з цим з'явилося кілька нових та інноваційних ініціатив, пов'язаних з даними агрономічних досліджень у рамках керівного принципу FAIR⁷ (англ. «Findable, Accessible, Interoperable, and Reusable» – Можливість пошуку, доступність, взаємодія та багаторазове використання) управління та

⁷ See <http://www.datafairport.org/>

керівництва науковими даними. Ця ініціатива означає, що дослідницькі дані можна знайти у загальнодоступних базах даних і їх можна легко отримати в оригінальному або напівобробленому форматі та використовувати для нових напрямків дослідження.

Оскільки уряди, зокрема Великобританія (data.gov.uk), Європейський Союз (data.europe.eu) та багато інших, мають мандат на відкриті дані, очікується, що легкодоступних даних досліджень, зібраних за рахунок державного та приватного фінансування, буде більше. З цієї точки зору, подача даних до сховищ даних може дозволити подальші дослідження на підтримку майбутньої сільськогосподарської науки.

Пандемія Covid-19 показала, що сільське господарство вразливе до зовнішніх шоків. Однак три потенційні механізми можуть пом'якшити вплив великих криз або катастроф на сільське господарство: політика підвищення стійкості, громадські маркетингові схеми та технологія розумного сільського господарства.

Ці стратегії обговорюються у праці Ліутаса і Чарасарі (Lioutas & Charatsari, 2021). Науковці наголошують, що уряди деяких країн вжили заходи, щоб захистити сільське господарство від майбутньої кризи. Наприклад, Уряд Канади та США запустили фонд у розмірі 19 млрд дол. («Програма коронавірусної продовольчої допомоги»), а Європейський Союз оголосив про низку «Виключних заходів», хоча фермери стверджують, що ці ініціативи занадто малі, щоб допомогти їм подолати кризу. Схеми роздрібної торгівлі були змінені, і в усьому світі варто запропонувати подальші ініціативи для полегшення продажу, особливо для осіб, які живуть у віддалених сільських регіонах, споживачів похилого віку, споживачів з обмеженими можливостями, які підвищені обмеження мобільності та додаткові обмеження через обмежену кількість клієнтів, які допускаються у магазині одночасно через місцеві чи національні обмеження. У цьому сценарії технології розумного сільського господарства – це набір інструментів, спрямованих на трансформацію агропродовольчих систем шляхом підвищення ефективності ферм.

В інших дослідженнях вивчено вплив Covid-19 на трудові ресурси в сільському господарстві Європи. Кортіньяні, Каруллі та Доно зазначають, що обмеження на переміщення обмежують як тимчасову робочу силу, яка вже є на території країни, так і прибуття нових іноземних працівників, які займалися би переважно збиранням врожаю (Cortignani et al., 2020). В Італії тимчасові працівники – це переважно іммігранти, які повинні мати можливість виконувати дуже різні завдання, взаємодіяти з кількома фермами та переміщуватися між різними районами країни. Знижена мобільність цієї робочої сили в межах національної території зменшує її доступність на місцевих ринках праці, що завдає серйозної шкоди сільськогосподарському виробництву. Автори спостерігали за фермами в Центральній та Південній Італії, фіксуючи очікування фермерів щодо тимчасової доступності робочої сили: негативні очікування були пом'якшені зміною типу культури та розширенням посівів, які могли б дозволи-

ти використання робочої сили сім'ї та постійних працівників. Загалом види господарств, які залежать від тимчасової робочої сили для певних сільськогосподарських робіт, зіткнулися із значним зниженням рівня доходів.

Гарнетт, Доерті та Герон розглядали необхідність втручання в ланцюжок поставок у ще більш сталій перспективі для Великобританії (Garnett et al., 2020). Недостатня потужність у внутрішньому виробництві харчових продуктів, максимально мобільні ланцюжки поставок та проблеми на ринку праці, пов'язані з Брекзитом, послабили продовольчу систему Великобританії. Фактично, Великобританія імпортує майже половину своїх продуктів харчування, 84% з них – з країн Європейського Союзу, таких як Іспанія (овочі і салати) та Італія (макарони). Існує потреба в стратегічному плані, який би зосередився на сталості продовольчої системи Великобританії, яка потребує інвестицій у британське садівництво та диверсифікації видів культур.

У цьому ракурсі цікавий приклад, який наводять Тугерон і Ханс. Вони розглянули ринок яблук – найбільш заготовлених і експортованих фруктів Європи (Tougeron & Hance, 2021). Національні уряди, європейські установи, промисловість та виробники вжили заходів для забезпечення виробництва та пропозиції, оскільки під час пандемії попит на свіжі яблука зріс. Крім того, більшість європейських яблуневих садів належать більш гнучким дрібним або сімейним фермам, а сам фрукт має відносно тривалий термін зберігання порівняно з іншими. З цих основних причин, хоча яблучний сектор може бути більш стійким, ніж інші сектори фруктів, він може страждати більше від побічних ефектів, таких як збільшення витрат на оплату праці, розповсюдження та пакування. Однак ці перші попередні висновки вимагають переорієнтації секторів єдиного ринку відповідно до комбінованої стратегії.

Таблиця 4

Сільське господарство – підсумок

Журнал	H-індекс
«American Journal of Agricultural Economics»	104
«Agricultural Economics»	75
«European Review of Agricultural Economics»	57
«Journal of Agricultural Economics»	56
«Australian Journal of Agricultural and Resource Economics»	46
«Journal of Agricultural and Resource Economics»	45
«Canadian Journal of Agricultural Economics»	35
«Agricultural and Resource Economics Review»	27
«Agricultural Finance Review»	21
«Agricultural Economics»	20

Підсумовуючи ці міркування про сільське господарство та наслідки Covid-19, наслідки особливо очевидні для аграрних економік (див., наприклад, Phillipson et al., 2020), харчових ланцюгів та взаємодії з ринком праці. Таким чином, європейські інституції мають включити цей сектор до пріоритетних секторів для втручання.

Висновки

Мета статті – узагальнити основні дослідження, що розглядають європейську перспективу та відображають наслідки пандемії Covid-19 у чотирьох секторах соціально-економічної діяльності: охороні здоров'я та освіті, що надають суспільні блага; туризмі, який суттєво постраждав від поширення вірусу та пов'язаних з цим урядових заходів; сільському господарстві, галузі, що вразлива у зв'язку з її сезонністю та нестачею трудових ресурсів через вимушені карантинні заходи.

У розділі «Охорона здоров'я» було розглянуто багато актуальних питань, наприклад необхідність якісних даних для адаптації відповідних державних заходів та необхідність узгодженості між урядовою політикою, яка має бути розроблена з урахуванням внесків та інтересів різних зацікавлених сторін. У цьому плані увагу необхідно приділяти не лише потребам більш уразливих верств населення, а й впливу психологічного тиску та високого навантаження на медичних працівників та неформальних доглядальників, а також впливу невизначеності захворювання на COVID-19 на пацієнтів. Однак Covid-19 викликав не лише негативні почуття. Він також підвищив здатність цінувати більш тісний і тривалий контакт з природою та близькими людьми. Більше того, шок від Covid-19 в деяких випадках дав біомедичній поштовх інноваційній системі, перетворивши загрозливу ситуацію на можливість.

Ці міркування важливі, оскільки пандемія Covid-19 ще не завершилася, і чим більше ми знаємо, тим краще ми можемо їй протистояти, взявши до уваги інтереси різних зацікавлених сторін у плануванні, а також тому, що не можна вилучати інші можливі подібні ситуації в майбутньому, і ми повинні отримувати досвід з історії. Коли в 2020 р., перед початком будь-якої кампанії з вакцинації, Нойман-Бьоме, Варгезе, Сабат та ін. спрогнозували можливість небажання вакцин і порадили урядам проводити вичерпні та зрозумілі комунікаційні кампанії, вони були гарним прикладом того, як вчені можуть інформувати політику.

Статті щодо впливу пандемії на сектор освіти розкривають необхідність розробки стратегій стійкості, щоб як викладачі, так і студенти могли адаптуватися до нових умов, коли навчання повністю проводилося дистан-

ційно, у т. ч. в деяких випадках стажування та іспити. Зміст і цілі освітніх програм змінилися, як і потенціал освітньої мережі.

Розділ, присвячений дослідженням туризму, дає змогу зробити висновок, що цей сектор суттєво постраждав від пандемії Covid-19 через обмеження на поїздки. Таким чином, в статтях досліджено актуальність обмежень на подорожі для стримування поширення вірусу; переважно розглянуто детермінанти попиту на туристичні послуги та його реакції на невизначеність, спричинену пандемією, а також прогнози. Роль невизначеності виявилася першорядною у створенні страху перед подорожами. Таким чином, довіру мандрівників необхідно відновити шляхом поширення інформації про пункт призначення не лише з точки зору безпеки, а й його здатності обмежувати кризи в часі та просторі. Виникли й інші проблеми, зокрема фінансові втрати та довгострокові наслідки від Covid-19 для туристичного сектору, які вимагають жорсткої відповіді уряду.

Щодо сектору сільського господарства, то в літературі наголошується, що необхідно контролювати виконання програм допомоги, які мають перш за все підтримувати зайнятість (характеризується обмеженням мобільності працівників) та покращувати логістику (продукти, що характеризуються сезонністю, повинні мати можливість поширитися на якомога більше ринків, щоб уникнути значних втрат).

Ми маємо намір повторити аналіз у майбутньому, щоб виявити інші (довгострокові) наслідки пандемії, а також оцінити економічне відновлення, яке, як очікується, відбудеться завдяки кампанії вакцинації в Європі, яка зараз триває в більшості країн.

Список використаної літератури

- Agasisti, T., & Soncin, M. (2020). Higher education in troubled times: On the impact of Covid-19 in Italy. *Studies in Higher Education*, 46(1), 86–95. <https://doi.org/10.1080/03075079.2020.1859689>
- Ahmad, A., Jamaludin, A., Zuraimi, N. S. M., & Valeri, M. (2020). Visit intention and destination image in post-Covid-19 crisis recovery. *Current Issues in Tourism*, 1–6. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1842342>
- Aiello, F., Bonanno, G., & Foglia, F. (2020). On the choice of accommodation type at the time of Covid-19. Some evidence from the Italian tourism sector. *Current Issues in Tourism*, 1–5.
- Alacevich, C., Cavalli, N., Giuntella, O., Lagravinese, R., Moscone, F., & Nicodemo, C. (2021). The presence of care homes and excess deaths

- during the COVID-19 pandemic: Evidence from Italy. *Health Economics*, 30(7), 1703–1710. <https://doi.org/10.1002/hec.4277>
- Alfano, V., & Ercolano, S. (2020). The efficacy of lockdown against COVID-19: a cross-country panel analysis. *Applied health economics and health policy*, 18, 509–517.
- Ali, U., Herbst, C. M., & Makridis, C. A. (2021). The impact of COVID-19 on the U.S. child care market: Evidence from stay-at-home orders. *Economics of Education Review*, 82, 102094. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2021.102094>
- Amdaoud, M., Arcuri, G., & Levratto, N. (2021). Are regions equal in adversity? A spatial analysis of spread and dynamics of COVID-19 in Europe. *The European Journal of Health Economics*, 22, 629–649. <https://doi.org/10.1007/s10198-021-01280-6>.
- Bach, L., Guillouzouic, A., & Malgouyres, C. (2021). Does holding elections during a Covid-19 pandemic put the lives of politicians at risk?. *Journal of Health Economics*, 78, 102462. <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2021.102462>
- Bontà, G., Campus, G., & Cagetti, M. G. (2020). COVID-19 pandemic and dental hygienists in Italy: A questionnaire survey. *BMC health services research*, 20(1), 1–9.
- Boto-García, D., & Leoni, V. (2021). Exposure to COVID-19 and travel intentions: Evidence from Spain. *Tourism Economics*, 1354816621996554. <https://doi.org/10.1177/1354816621996554>
- Brauer, M., Zhao, J. T., Bennitt, F. B., & Stanaway, J. D. (2020). Global access to handwashing: Implications for COVID-19 control in low-income countries. *Environmental health perspectives*, 128(5), 057005.
- Briggs, A. H., Goldstein, D. A., Kirwin, E., Meacock, R., Pandya, A., Vanness, D. J., & Wisløff, T. (2021). Estimating (quality-adjusted) life-year losses associated with deaths: With application to COVID-19. *Health Economics*, 30(3), 699–707.
- Bulchand Gidumal, J., & Melián González, S. (2020). Post-COVID-19 behavior change in purchase of air tickets. *Annals of Tourism Research*, 87(C).
- Budnick, A., Hering, C., Eggert, S., Teubner, C., Suhr, R., Kuhlmeier, A., & Gellert, P. (2021). Informal caregivers during the COVID-19 pandemic perceive additional burden: Findings from an ad-hoc survey in Germany. *BMC Health Services Research*, 21(1), 1–11.
- Büssing, A., Recchia, D. R., Hein, R., & Dienberg, T. (2020). Perceived changes of specific attitudes, perceptions and behaviors during the Corona pandemic and their relation to wellbeing. *Health and Quality of Life Outcomes*, 18(1), 1–17.

- Chae, S. H., & Park, H. J. (2020). Effectiveness of penalties for lockdown violations during the Covid-19 pandemic in Germany. *American Journal of Public Health, 110*(12), 1844–1849.
- Chemli, S., Toanoglou, M., & Valeri, M. (2020). The impact of Covid-19 media coverage on tourist's awareness for future travelling. *Current Issues in Tourism, 1*–8.
- Cheng, K. K., Anderson, M. J., Velissaris, S., Moreton, R., Al-Mansour, A., Sanders, R., ... & Blaikie, A. (2021). Cataract risk stratification and prioritisation protocol in the COVID-19 era. *BMC Health Services Research, 21*(1), 1–9.
- Chilton, S., Nielsen, J. S., & Wildman, J. (2020). Beyond COVID-19: How the 'dismal science' can prepare us for the future. *Health economics, 29*(8), 851–853. <https://doi.org/10.1002/hec.4114>
- Choquet, A., & Sam-Lefebvre, A. (2021). Ports closed to cruise ships in the context of COVID-19: What choices are there for coastal states?. *Annals of Tourism Research, 86*, 103066.
- Chua, B. L., Al-Ansi, A., Lee, M. J., & Han, H. (2020). Tourists' outbound travel behavior in the aftermath of the COVID-19: Role of corporate social responsibility, response effort, and health prevention. *Journal of Sustainable Tourism, 29*(6), 879–906. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1849236>
- Conlon, C., McDonnell, T., Barrett, M., Cummins, F., Deasy, C., Hensey, C., ... & Nicholson, E. (2021). The impact of the COVID-19 pandemic on child health and the provision of care in paediatric emergency departments: A qualitative study of frontline emergency care staff. *BMC Health Services Research, 21*, 279. <https://doi.org/10.1186/s12913-021-06284-9>
- Cortignani, R., Carulli, G. & Dono, G. (2020). COVID-19 and labour in agriculture: Economic and productive impacts in an agricultural area of the Mediterranean. *Italian Journal of Agronomy, 15*(2). <https://doi.org/10.4081/ija.2020.1653>
- Crespí-Cladera, R., Martín-Oliver, A., & Pascual-Fuster, B. (2021). Financial distress in the hospitality industry during the Covid-19 disaster. *Tourism Management, 85*, 104301.
- Davillas, A., & Jones, A. M. (2021a). Unmet health care need and income-related horizontal equity in use of health care during the COVID-19 pandemic. *Health Economics, 30*(7), 1711–1716. <https://doi.org/10.1002/hec.4282>
- Davillas, A., & Jones, A. M. (2021b). The first wave of the COVID-19 pandemic and its impact on socioeconomic inequality in psychological distress in the UK. *Health Economics, 30*(7), 1668–1683. <https://doi.org/10.1002/hec.4275>

- Di Giacomo, E., Clerici, M., Peschi, G., & Fazei, S. (2020). Italian prisons during the COVID-19 outbreak. *American Journal of Public Health, 110*(11), 1646–1647.
- Dube, K., Nhamo, G., & Chikodzi, D. (2020). COVID-19 cripples global restaurant and hospitality industry. *Current Issues in Tourism, 24*(11), 1487–1490. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1773416>
- Eurostat. (2020). *Agriculture, forestry and fishery statistics*. Statistical Books. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/12069644/KS-FK-20-001-EN-N.pdf/a7439b01-671b-80ce-85e4-4d803c44340a?t=1608139005821>
- Falk, M. T., & Hagsten, E. (2020). The unwanted free rider: Covid-19. *Current Issues in Tourism, 1*–6. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1769575>
- Farzanegan, M. R., Gholipour, H. F., Feizi, M., Nunkoo, R., & Andargoli, A. E. (2021). International tourism and outbreak of coronavirus (COVID-19): A cross-country analysis. *Journal of Travel Research, 60*(3), 687–692.
- Fillat-Gomà, F., Coderch-Navarro, S., Martínez-Carreres, L., Monill-Raya, N., Nadal-Mir, T., Lalmolda, C., & Blanch, L. (2020). Integrated 3D printing solution to mitigate shortages of airway consumables and personal protective equipment during the COVID-19 pandemic. *BMC Health Services Research, 20*, 1035. <https://doi.org/10.1186/s12913-020-05891-2>
- Fliessbach, A. & Ihle, R. (2021). Measuring the synchronisation of agricultural prices: co-movement of cycles in pig and cattle prices in Brazil, Chile and Uruguay. *European Review of Agricultural Economics, jbab015*, <https://doi.org/10.1093/erae/jbab015>
- Hobbs, J. E. (2021). Food supply chain resilience and the COVID-19 pandemic: What have we learned? *Canadian Journal of Agricultural Economics, 69*(2), 189–196. <https://doi.org/10.1111/cjag.12279>
- Hoogenboom, G. (2020). Agronomic data and the coronavirus epidemic. *The Journal of Agricultural Science, 158*(3), 161–162. <https://doi.org/10.1017/S0021859620000623>
- Gallego, I., & Font, X. (2020). Changes in air passenger demand as a result of the COVID-19 crisis: Using Big Data to inform tourism policy. *Journal of Sustainable Tourism, 29*(9), 1470–1489. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1773476>
- Garattini, L., Martini, M. B., & Zanetti, M. (2020). More room for telemedicine after COVID-19: Lessons for primary care?. *The European Journal of Health Economics, 22*, 183–186. <https://doi.org/10.1007/s10198-020-01248-y>

- Garnett, P., Doherty, B. & Heron, T. (2020). Vulnerability of the United Kingdom's food supply chains exposed by COVID-19. *Nature Food*, 1, 315–318. <https://doi.org/10.1038/s43016-020-0097-7>
- Gil-Alana, L. A., & Poza, C. (2020). The impact of COVID-19 on the Spanish tourism sector. *Tourism Economics*, 1354816620959914. <https://doi.org/10.1177%2F1354816620959914>
- Ginsburgh, V., Magerman, G., & Natali, I. (2021). COVID-19 and the role of inequality in French regional departments. *The European Journal of Health Economics*, 22(2), 311–327.
- Gray, R. S. & Torshizi, M. (2021). Update to agriculture, transportation, and the COVID-19 crisis. *Canadian Journal of Agricultural Economics*, 69(2), 281–289. <https://doi.org/10.1111/cjag.12280>
- Green, G., Anderson, V., Tait, K. & Thi Tran, L. (2020). Precarity, fear and hope: Reflecting and imagining in higher education during a global pandemic. *Higher Education Research & Development*, 39(7), 1309–1312.
- Jovičić-Bata, J., Pavlović, N., Milošević, N., Gavarić, N., Goločorbin-Kon, S., Todorović, N., & Lalić-Popović, M. (2021). Coping with the burden of the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study of community pharmacists from Serbia. *BMC Health Services Research*, 21, 304. <https://doi.org/10.1186/s12913-021-06327-1>
- Karatepe, O. M., Saydam, M. B., & Okumus, F. (2021). COVID-19, mental health problems, and their detrimental effects on hotel employees' propensity to be late for work, absenteeism, and life satisfaction. *Current Issues in Tourism*, 24(7), 934–951.
- Ker, A. P. & Cardwell, R. (eds.) (2020). Special Issue: COVID-19 and the Canadian agriculture and food sectors: Thoughts from the pandemic onset. *Canadian Journal of Agricultural Economics*: pp. 135–258.
- Kerr, W. A. (2021). Agriculture after a year with COVID-19: Any long-term implications for international trade policy?. *Canadian Journal of Agricultural Economics*, 69(2), 261–267. <https://doi.org/10.1111/cjag.12274>
- Khajuria, A., Tomaszewski, W., Liu, Z., Chen, J. H., Mehdian, R., Fleming, S., ... & Crawford, M. J. (2021). Workplace factors associated with mental health of healthcare workers during the COVID-19 pandemic: An international cross-sectional study. *BMC Health Services Research*, 21, 262. <https://doi.org/10.1186/s12913-021-06279-6>
- Kourentzes, N., Saayman, A., Jean-Pierre, P., Provenzano, D., Sahli, M., Seetaram, N., & Volo, S. (2021). Visitor arrivals forecasts amid COVID-19: A perspective from the Africa team. *Annals of Tourism Research*, 88, 103197. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2021.103197>

- Kreiner, N. C., & Ram, Y. (2020). National tourism strategies during the Covid-19 pandemic. *Annals of Tourism Research*, 89, 103076. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.103076>
- Ladds, E., Rushforth, A., Wieringa, S., Taylor, S., Rayner, C., Husain, L., & Greenhalgh, T. (2020). Persistent symptoms after Covid-19: Qualitative study of 114 “long Covid” patients and draft quality principles for services. *BMC Health Services Research*, 20, 1144. <https://doi.org/10.1186/s12913-020-06001-y>
- Lin, X., & Falk, M. T. (2021). Nordic stock market performance of the travel and leisure industry during the first wave of Covid-19 pandemic. *Tourism Economics*, 1354816621990937. <https://doi.org/10.1177/1354816621990937>
- Lioutas, E. D., & Charatsari, C. (2021). Enhancing the ability of agriculture to cope with major crises or disasters: What the experience of COVID-19 teaches us. *Agricultural Systems*, 187, 103023. <https://doi.org/10.1016/j.agsy.2020.103023>
- Liu, A., Vici, L., Ramos, V., Giannoni, S., & Blake, A. (2021). Visitor arrivals forecasts amid COVID-19: A perspective from the Europe team. *Annals of Tourism Research*, 88, 103182.
- Maditinos, Z., Vassiliadis, C., Tzavlopoulos, Y., & Vassiliadis, S. A. (2020). Sports events and the COVID-19 pandemic: Assessing runners' intentions for future participation in running events—evidence from Greece. *Tourism Recreation Research*, 46(2), 276–287. <https://doi.org/10.1080/02508281.2020.1847422>
- Mariolis, T., Rodousakis, N., & Soklis, G. (2020). The COVID-19 multiplier effects of tourism on the Greek economy. *Tourism Economics*, 1354816620946547. <https://doi.org/10.1177/1354816620946547>
- Marques, C. P., Guedes, A., & Bento, R. (2021). Rural tourism recovery between two COVID-19 waves: The case of Portugal. *Current Issues in Tourism*, 1–7. <https://doi.org/10.1080/13683500.2021.1910216>
- Mehta, M. P., Kumar, G., & Ramkumar, M. (2021). Customer expectations in the hotel industry during the COVID-19 pandemic: A global perspective using sentiment analysis. *Tourism Recreation Research*, 1–18. <https://doi.org/10.1080/02508281.2021.1894692>
- Missel, M., Bernild, C., Dagyarani, I., Christensen, S. W., & Berg, S. K. (2020). A stoic and altruistic orientation towards their work: a qualitative study of healthcare professionals' experiences of awaiting a COVID-19 test result. *BMC Health Services Research*, 20, 1031. <https://doi.org/10.1186/s12913-020-05904-0>

- Motiejūnaitė-Schulmeister, A., & Crosier, D. (2020). *How is Covid-19 affecting schools in Europe?* Eurydice. <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/how-covid-19-affecting-schools-europe>
- Neuburger, L., & Egger, R. (2020). Travel risk perception and travel behaviour during the COVID-19 pandemic 2020: A case study of the DACH region. *Current Issues in Tourism*, 24(7), 1003–1016. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1803807>
- Neumann-Böhme, S., Varghese, N. E., Sabat, I., Barros, P. P., Brouwer, W., van Exel, J., ... & Stargardt, T. (2020). Once we have it, will we use it? A European survey on willingness to be vaccinated against COVID-19. *The European Journal of Health Economics*, 21, 977–998.
- Ntounis, N., Parker, C., Skinner, H., Steadman, C., & Warnaby, G. (2021). Tourism and hospitality industry resilience during the Covid-19 pandemic: Evidence from England. *Current Issues in Tourism*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/13683500.2021.1883556>
- Orden, D. (2021). Agrifood markets and support in the United States after 1 year of COVID-19 pandemic. *Canadian Journal of Agricultural Economics*, 69(2), 243–249. <https://doi.org/10.1111/cjag.12278>
- Pappas, N. (2021). COVID19: Holiday intentions during a pandemic. *Tourism Management*, 84, 104287. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2021.104287>
- Payne, J. E., Gil-Alana, L. A., & Mervar, A. (2021). Persistence in Croatian tourism: The impact of COVID-19. *Tourism Economics*, 1354816621999969. <https://doi.org/10.1177/1354816621999969>
- Pearce, N., Vandenbroucke, J. P., VanderWeele, T. J., & Greenland, S. (2020). Accurate statistics on COVID-19 are essential for policy guidance and decisions. *American Journal of Public Health*, 110(7), 949–951.
- Peluso, A. M., & Pichierri, M. (2020). Effects of socio-demographics, sense of control, and uncertainty avoidability on post-COVID-19 vacation intention. *Current Issues in Tourism*, 1–13. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1849050>
- Peluso, A. M., & Pichierri, M. (2021). Vacation preferences in the COVID-19 era: An investigation of age-related effects. *Current Issues in Tourism*, 1–6. <https://doi.org/10.1080/13683500.2021.1902288>
- Phillipson, J., Gorton, M., Turne, R., Shucksmith, M., Aitken-McDermott, K., Areal, F., ... & Shortall, S. (2020). The COVID-19 pandemic and its implications for rural economies. *Sustainability*, 12(10), 3973; <https://doi.org/10.3390/su12103973>
- Piccinelli, S., Moro, S., & Rita, P. (2021). Air-travelers' concerns emerging from online comments during the COVID-19 outbreak. *Tourism Management*, 85, 104313.

- Qiu, R. T., Wu, D. C., Dropsy, V., Petit, S., Pratt, S., & Ohe, Y. (2021). Visitor arrivals forecasts amid COVID-19: A perspective from the Asia and Pacific team. *Annals of Tourism Research*, *88*, 103155.
- Rannan-Eliya, R. P., Wijemunige, N., Gunawardana, J. R. N. A., Amarasinghe, S. N., Sivagnanam, I., Fonseka, S., ... & Sigera, C. P. (2021). Increased intensity of PCR testing reduced COVID-19 transmission within countries during the first pandemic wave. *Health Affairs*, *40*(1), 70–81. <https://doi.org/10.1377/hlthaff.2020.01409>
- Rutsch, M., Frommhold, J., Buhr-Schinner, H., Djeiranachvili, L., Gross, T., Schüller, P. O., ... & Deck, R. (2021). Study protocol medical rehabilitation after COVID-19 disease: An observational study with a comparison group with obstructive airway disease/Re_Co. *BMC Health Services Research*, *21*, 373. <https://doi.org/10.1186/s12913-021-06378-4>
- Saleem, J., Ishaq, M., Zakar, R., Suddahazai, I. H. K., & Fischer, F. (2021). Experiences of frontline Pakistani emigrant physicians combating COVID-19 in the United Kingdom: A qualitative phenomenological analysis. *BMC Health Services Research*, *21*, 291. <https://doi.org/10.1186/s12913-021-06308-4>
- Sampat, B. N., & Shadlen, K. C. (2021). The COVID-19 innovation system: Article describes innovations that emerged during the COVID-19 pandemic. *Health Affairs*, *40*(3), 400–409.
- Sánchez-Cañizares, S. M., Cabeza-Ramírez, L. J., Muñoz-Fernández, G., & Fuentes-García, F. J. (2020). Impact of the perceived risk from Covid-19 on intention to travel. *Current Issues in Tourism*, *24*(7), 970–984. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1829571>
- Sánchez-Pérez, M., Terán-Yépez, E., Marín-Carrillo, M. B., Marín-Carrillo, G. M., & Illescas-Manzano, M. D. (2021). The impact of the COVID-19 health crisis on tourist evaluation and behavioural intentions in Spain. *Current Issues in Tourism*, *24*(7), 919–933. <https://doi.org/10.1080/13683500.2021.1889481>
- Saracci, R. (2020). Learning from COVID-19: Prevention is a strategic principle, not an option. *American Journal of Public Health*, *110*(12), 1803–1804.
- Shea, K. L., & Rovera, E. J. (2021). Preparing for the COVID-19 pandemic and its impact on a nursing simulation curriculum. *Journal of Nursing Education*, *60*(1), 62–65. <https://doi.org/10.3928/01484834-20201217-12>
- Tougeron, K., & Hance, T. (2021). Impact of the COVID-19 pandemic on apple orchards in Europe. *Agricultural Systems*, *190*, 103097. <https://doi.org/10.1016/j.agsy.2021.103097>
- Túñez-López, M., Vaz-Álvarez, M., & Fieiras-Ceide, C. (2020). Covid-19 and public service media: Impact of the pandemic on public television in

- Europe. *Profesional de la información*, 29(5), e290518. <https://doi.org/10.3145/epi.2020.sep.18>
- Vaishar, A., & Šťastná, M. (2020). Impact of the COVID-19 pandemic on rural tourism in Czechia Preliminary considerations. *Current Issues in Tourism*, 1–5. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1839027>
- Varea, V., & González-Calvo, G. (2021). Touchless classes and absent bodies: Teaching physical education in times of Covid-19. *Sport, Education and Society*. <https://doi.org/10.1080/13573322.2020.1791814>
- Villacé-Molinero, T., Fernández-Muñoz, J. J., Orea-Giner, A., & Fuentes-Moraleda, L. (2021). Understanding the new post-COVID-19 risk scenario: Outlooks and challenges for a new era of tourism. *Tourism Management*, 86, 104324. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2021.104324>
- Wahdat, A. Z., Gunderson, M. A. & Lusk, J. L. (2021). Farm producers' household consumption and individual risk behavior after natural disasters. *Agricultural and Resource Economics Review*, 50(1), 127–149. <https://doi.org/10.1017/age.2021.2>
- Wang, M., & Flessa, S. (2020). Modelling Covid-19 under uncertainty: What can we expect?. *The European Journal of Health Economics*, 21, 665–668. <https://doi.org/10.1007/s10198-020-01202-y>
- Watermeyer, R., Crick, T., Knight, C., & Goodall, J. (2021). COVID-19 and digital disruption in UK universities: Afflictions and affordances of emergency online migration. *Higher Education*, 81, 623–641.
- Wiessing, L. G., Seguin-Devaux, C., & Merendeiro, C. S. (2021). Could the COVID-19 crisis help eradicate chronic homelessness? *American Journal of Public Health*, 111(1), 25–26.
- Williams, C. C. (2021). Impacts of the coronavirus pandemic on Europe's tourism industry: Addressing tourism enterprises and workers in the undeclared economy. *International Journal of Tourism Research*, 23(1), 79–88.
- Wildman, J. (2021). COVID-19 and income inequality in OECD countries. *The European Journal of Health Economics*, 22(3), 455–462.
- Yang, Y., Altschuler, B., Liang, Z., & Li, X. (2020). Monitoring the global COVID-19 impact on tourism: The COVID19 tourism index. *Annals of Tourism Research*, 103120. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.103120>
- Zacharia, S., & Twinomugisha, A. (2020). *Educational television during COVID-19: How to start and what to consider*. Education for Global Development. World Bank Blogs. <https://blogs.worldbank.org/education/educational-television-during-covid-19-how-start-and-what-consider>

Zenker, S., Braun, E., & Gyimóthy, S. (2021). Too afraid to travel? Development of a pandemic (COVID-19) anxiety travel scale (PATS). *Tourism Management, 84*, 104286.

Zhang, H., Song, H., Wen, L., & Liu, C. (2021). Forecasting tourism recovery amid COVID-19. *Annals of Tourism Research, 87*, 103149.

Стаття отримана: 3 червня, 2021.
Стаття рецензована: 14 липня, 2021.
Стаття прийнята: 4 серпня, 2021.